THE ROMANIAN SPIRIT AND IDENTITY COMPLEXES IN THE XIXTH CENTURY

Ana-Elena COSTANDACHE
"Dunărea de Jos" University of Galaţi

Abstract : In the XIXth century the Romanian cultural tradition admitted the idea of consciousness that the Romanians belong to a space of culture and civilization. The national identity was going through a transition period for the entire definitional period that is known in the literature of the time which recorders the movements of thought, attitudes and cultural practices. Our approach tries to reconstruct the Romanian identity mind, the socio-cultural climate of the time and the staging of events that contributed to its formation.

Keywords: identity, culture, nation, literature, identity complex, civilization.

Bogat în evenimente politice, sociale, dar şi culturale, secolul al XIX-lea a marcat o etapă în evoluţia spiritualităţii româneşti. Problema identităţii şi apartenenţei românilor s-a modificat şi a evoluat iar societatea (în general) cu „ascuţitele şi prevăzătoarele sale căutături"[1] precum şi formele complexe ale culturii naţionale (elaborate şi difuzate de către elita intelectuală) au contribuit la formarea conştiinţei naţionale ca expresie superioară de manifestare a spiritului identitar.

În condiţiile specifice istoriei româneşti şi în amalgamul de influenţe, sentimentul identităţii era aproape sinonim cu conştiinţa populară a apartenenţei la spaţiul de formare a poporului român. Acest fenomen a fost urmărit și prezentat în literatura de specialitate în contextul apariţiei, dar mai ales al evoluţiei sale în spaţiul provinciilor româneşti unde, până târziu, evenimentele istorice au evoluat lăsând urme şi în configuraţia spirituală a oamenilor.

Încă de timpuriu, conştiinţa identităţii a interesat, în mod direct, legăturile multiple dintre ţinuturile româneşti, fapt care a contribuit la formarea conştiinţei istorice. Conform surselor istorice, cu precădere ale cronicarilor, conştiinţa identităţii româneşti a fost mai puternică în Transilvania faţă de celelalte provincii româneşti. De altfel, împrejurările istorice în care au fost organizate şi şi-au câştigat independenţa politică formaţiunile teritoriale româneşti din zona extracarpatică (Moldova şi Ţara Românească), precum şi legăturile cu Transilvania, toate acestea au întărit sentimentul apartenenţei românilor la aceeaşi „rădăcină" identitară. De asemenea, limba comună şi mai ales credinţa în ideea unui stat unitar au consolidat conştiinţa identităţii la care s-au adăugat şi motivaţiile istorice necesare.

Afirmarea naţională în spaţiul românesc s-a manifestat în sensul recunoaşterii existenţei naţiunii române ca parte componentă a structurii sociale moderne, dar mai ales în

[1] ****Din presa literară românească a secolului al XIX-lea*, Prefaţă de Romul Munteanu. Antologie, note şi glosar de Aurel Petrescu. Text stabilit de Geta Rădulescu-Dulgheru şi Aurel Petrescu, Ediţia a II-a, Editura Albatros, Bucureşti, 1970, p. 89.

BDD-A22141 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:20 UTC)

ideea recunoaşterii Statului Român ca stat unitar. De altfel, dreptul poporului român era acela de a conserva şi apăra naţionalitatea românească, fiind un drept de necontestat.

Conştiinţa naţională s-a manifestat în spiritul identităţii şi s-a definitivat sub impactul evenimentelor legate de Revoluţia de la 1848. De asemenea, Unirea din 1859 precum şi toate reformele înnoitoare au dus la constituirea statului naţional. În acest context, evenimentele istorice au marcat, fără îndoială, sentimentul identităţii naţionale, sentiment prezent în conştiinţele timpului.

Începutul secolului al XIX-lea aducea, în plan politic, o revoluţie[2] – cea din 1821 – care a stat la baza unei înnoiri generale, naţionale. Statul a devenit cu adevărat românesc, însă ceea ce a stat la baza conştiinţei românilor a fost o altă revoluţie, cea de la 1848, care a reprezentat un punct cheie în istoria spiritului identitar. Efervescenţa evenimentelor politice şi „febra" revoluţionară care a cuprins Ţările Române în anul 1848 sunt elemente care au condus la ideea existenţei unei stări de spirit. În consecinţă, sporirea sentimentului identitar naţional manifestat în prima jumătate a secolului al XIX-lea a fost marcată de dorinţa românilor de a ieşi din captivitatea socială şi politică a vremii. Cultura, manifestată prin ştiinţa cărţii, prin respectul pentru valorile naţionale precum şi prin orientarea spre lumea apuseană au contribuit la conştientizarea forţei reprezentată de lumea intelectuală ca promotor al originalităţii naţiunii române moderne.

Spiritul identitar la români a fost resimţit atât în plan politic şi social, cât şi în plan literar. Scriitorii români şi-au făcut cunoscute doleanţele implicându-se activ în viaţa politică dar mai ales scriind despre evenimentele politice ale epocii, „trădând" astfel un oarecare „complex" al identităţii. Adrian Marino observa că apariţia complexelor identitare este strâns legată de antagonismul clasic-modern: „Clasicul cultivă şi se regăseşte integral în viziunea intemporală şi eleată a istoriei. Nu este nimic nou sub soare. « Toate-s vechi şi nouă toate. » În literatură apar mereu aceleaşi situaţii, tipuri, conflicte. Clasic înseamnă canonic, normă, model. [...] În timp ce conştiinţa clasică este dublată de un evident complex de superioritate, spiritul modern a pierdut adesea partida datorită complexului contrar, de inferioritate, pe care clasicii vin să-l întreţină în toate imprejurările. Lucrează, în acelaşi timp, în defavoarea « modernilor » şi un anumit complex de cultură."[3]

În Prefaţa la *Carnete europene*, A. Marino îşi asumă ceea ce numeşte „complexul Dinicu Golescu", complex definit prin „conştiinţa unei deosebiri de standard economic şi cultural" faţă de Occident, prin „permanenta comparaţie critică" şi prin „impuls reformator" şi pe care îl consideră „infuz în întreaga conştiinţă culturală română modernă."[4] Justificarea lui Marino se regăseşte chiar în cuvintele lui Golescu, care îşi mărturiseşte complexele de inferioritate: „Înfrânat de cunoştinţa micşorării mele în ştiinţe şi ascultării întru învăţături, nu aş fi îndrăznit niciodată să apuc condeiul. Dar cum puteam, ochi avînd, să nu văz; văzînd, să

[2] Pompiliu Eliade, *Influenţa franceză asupra spiritului public în România. Originile*, Editura Univers, Bucureşti, 1982, p. 308.

[3] Adrian Marino, *Modern, modernism, modernitate. Eseuri*, Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1969, pp. 14-15.

[4] Adrian Marino, *Caiete europene*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976, p. 5.

BDD-A22141 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:20 UTC)

nu iau aminte; luînd aminte, să nu aseamăn; asemănînd, să nu judec binele şi să nu poftesc a-l face arătat compatrioţilor mei?" [5]

În secolul al XIX-lea, dar mai ales în perioada paşoptistă şi postpaşoptistă, complexele identitare s-au reformulat mergând pe alte repere. Mircea Martin observa că „metamorfoza lor până în perioada interbelică a fost una de continuă rafinare. [...] Construcţii teoretice cu largi implicaţii sociale şi politice, dincolo de cele strict literare, au la origine impulsul fie de a masca ori respinge asemenea « complexe », fie de a le adânci în vederea unei depăşiri viitoare. « Formele fără fond » ale lui Maiorescu, evoluţionismul organic şi paseist al lui Iorga, « spiritul critic » al lui Ibrăileanu, sincronismul lovinescian nu sunt decât variantele mai reprezentative."[6]

Mergând pe aceeaşi idee, dar fără a aminti de ideea de „complex" E. Lovinescu făcea referiri la diferenţele de nivel dintre civilizaţia română şi civilizaţia apuseană, la „sentimentul de inferioritate" şi la „dorinţa de bruscă egalizare şi de câştigare a timpului pierdut"[7] iar Mircea Martin utiliza denumirea de „complex al întârzierii" şi al „discontinuităţii".[8]

Potrivit oamenilor de litere, cultura reprezenta forţa tuturor românilor, forţa capabilă să transforme identitatea românească în sensul ei modern. Astfel, identitatea naţională era definită prin conştiinţa istorică, prin participarea activă la evenimentele vremii, dar mai ales prin ceea ce se scria. Modalitatea de expunere a lui G. Ibrăileanu în *Spiritul critic în cultura română* are în vedere, permanent, complexul de relaţii dintre cultura română şi diverse culturi europene. Ideea de bază pe care autorul o expune are în vedere faptul că nu a existat niciun popor care să nu fi împrumutat de la alte popoare câte ceva. Astfel, influenţele reprezintă un factor comun, iar influenţele culturilor apusene s-au simţit în toate aspectele vieţii românilor: în limbă, în literatură, în organizarea politico-socială, mergând până la ideea că „pînă la 1840, românii n-au creat aproape nimic, împrumutând aproape totul."

La începutul secolului al XIX-lea provinciile româneşti aveau un statut politic diferit: Transilvania se afla sub dominaţie Austro-Ungară, în timp ce Moldova şi Muntenia formau un tot unitar, fiind totuşi tributare popoarelor străine. Spiritul identitar era înţeles în mod diferit iar în acest sens A. Russo explica în *Cugetările* sale: „Societatea în Principate, ca toate societăţile vechi, este întemeiată pe nepotriviri, pe interesuri ce se prigonesc şi pe ierarhii; ardelenii, toleraţi numai pe pământul ce-l ocupau până la 1848, şi privind cu duioşie de peste munţi la Ţări, adică la Moldova şi Valahia, alcătuiau numai o familie, şi o familie patriarhală. Noi, moldovenii, treptaţi de întâmplările istoriei, mazili, neamuri, bresle, gloate, boieri şi feciori de boieri, viţe prăpădite în întunerecul descălecării, nu putem forma o familie patriarhală ca acea ardeleană de la 1848. Pribegii dar, înfăţişătorii luptei în Principate, ai egalităţii drepturilor, iar nu a oamenilor, urmară cu ochii plini de mirare uimitoare frăţia aceasta, şi mai că, într-un minut de înfocare, ar fi dorit să nu se fi născut feciori de boieri."[9]

[5] Dinicu Golescu, *Călătorii (Însemnare a călatoriei mele)*, Editura Tipografiile Române Unite, 1934, Bucureşti, p. 2.
[6] Mircea Martin, *G. Călinescu şi „complexele literaturii române"*, Editura Albatros, Bucureşti, 1981, p. 25.
[7] E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. III, Editura Ancora, Bucureşti, 1925, p. 98.
[8] M. Martin, op. cit., p. 41.
[9] Alecu Russo, *Cugetări*, Editura Minerva, Bucureşti, 1977, p. 44.

BDD-A22141 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:20 UTC)

Mergând pe aceeaşi idee, George Sion nota în *Suvenire*: „Noi, moldovenii, crescuţi, mai mult sau mai puţin cu idei şi cu deprinderi aristocratice în ţara noastră, nu aveam o adevărată idee de naţiunea şi poporul român; afectam popularitatea ca pe o idee a secolului, ca o fantezie, ca o idee abstractă căpătată din cărţile străine. Cu toate că totdeauna am fost în relaţiuni cu poporul nostru, dar poporul a fost (pe atunci ca şi astăzi) departe de noi, abrutizat de împilare, într-o condiţiune pururea ticăloasă şi inferioară, necultivat, neînvăţat, fără conştiinţa drepturilor şi demnităţii sale. Poporul nostru (din Moldova) îl consideram compus cu totul din alte elemente; el în noi vedea totdeauna nişte fiinţe superioare, nişte oameni predestinaţi a fi stăpânii sau tiranii săi. Iar noi, oricât de umani, oricât de filozofi, oricât de patrioţi, oricât de naţionalişti sau liberali eram, nu puteam vedea în acel popor decât nişte fiinţe ce ne insuflau milă şi de care nu ne puteam apropia, cu toată bunăvoinţa ce am fi avut.”[10] Astfel, în condiţiile în care legăturile dintre cele trei provincii româneşti erau dependente de alte ţări străine, închegarea solidarităţilor dintre români s-au manifestat atât pe scena politică, cât mai ales în lumea scrierilor şi a ideilor. Receptarea corectă a mesajelor transmise de către scriitori a fost bazată pe caracterul unitar al poporului român, rămas legat datorită elementelor comune: limbă, tradiţii, obiceiuri, credinţă, deşi presiunile venite din afara graniţelor se resimţeau acut. Operele scriitorilor de la 1848 au vizat, în principal, trăsăturile identitare ale românilor (latinitatea, vechimea şi continuitatea în spaţiul teritorial românesc), trăsături invocate frecvent în scrierile cu tematică istorică şi politică.

În articolele sale cu caracter politic, Cezar Bolliac explica faptul că „sîntem o naţie căzută, zdruncinată, uitată de lume în durerea şi nenorocirea noastră şi avem să ne batem pentru a da simptome de viaţă [...] tiranii se bucură şi vor să prelungească această neînţelegere între noi”[11]. Bolliac îndemna astfel la Unirea Principatelor chemându-i pe toţi românii la înfrăţire: „Veniţi să punem braţul cu toţii, toate naţiile apăsate şi strivite [...] să împărţim frăţeşte rodul luptelor noastre, dînd fiecăruia partea sa...”[12] De asemenea, C. Bolliac punea şi problema „mozaicului social” sau al „societăţii bălţate”, întrucât Principatele Române reprezentau punctul de intersectare a lumii occidentale cu lumea orientală: „Ţara Românească a fost totdeauna o ţară ce a diferit de toate celelalte ţări din lume. [...] Expresia astui tărîm atît de variat şi a climei sale atît de schimbătoare este chiar caracterul naţional al romînului, pe care nu-l poţi semui cu al nici unei alte naţii. Romînul cîntă văietîndu-se şi se vaietă cîntînd; trece dintr-o pasiune în alta, dintr-o dorinţă în alta, dintr-o afecţiune în alta, din iubire în ură şi din ură în iubire, fără să ştie cum. Tărâmul, clima locală, caracterul naţional al romînului sunt atît de capricioase, atît de schimbătoare, încît Romînia, abstractă, s-ar putea compara cu o femeie cochetă fără răutate, care aci iubeşte mult, aci urăşte mult... Destinul ei, de când ţine minte istoria, a fost să fie între barbarie şi civilizaţie. Mai civilizată decît Occidentul şi mila barbară decît Orientul în depărtata vechime [...]. Ea păstrează de mai bine de două mii de ani caracterul blînd, loial şi ospitalier al patriarhiilor ei...” [13]

[10] George Sion, *Suvenire contimpurane*, vol II, Editura Minerva, Bucureşti, 1973, p. 85.
[11] Cezar Bolliac, *Pagini alese*, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1959, p. 236.
[12] Ibidem, p. 237.
[13] Ibidem, p. 238.

BDD-A22141 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:20 UTC)

Ideea de naţionalitate a fost susţinută de C. Bolliac din perspectiva de colaborator al publicaţiei *Buciumul*; împreună cu D. Bolintineanu, C. Bolliac pleda pentru „revoluţia cea mare a naţionalităţii, industria naţională şi comerţul naţional."[14]

O opinie contrară a avut-o Gheorghe Asachi, cel care observa faptul că sentimentul naţionalităţii era atât de modest, încât nu gândea nimeni că ar fi cu putinţă o instituţie publică de un grad mai înalt şi mai folositoare pentru ţară.[15]

Preocupat de caracterul naţional şi de ideea de naţionalitate a fost şi George Bariţiu, susţinător al traducerilor şi al modelelor preluate din literaturile străine, pentru care o naţie începătoare nu ar fi avut motiv de ruşine dacă scriitorii ei, aflaţi la început de drum, ar fi fost, în mare parte, doar traducători modeşti.[16]

În *Scrierile* sale despre naţiunea română şi despre conştientizarea spiritului identitar românesc, N. Bălcescu mergea pe ideea valorificării istoriei ca fiind „cea dintîi carte a unei naţii. Într-însa ea îşi vede trecutul, prezentul şi viitorul. O naţie fără istorie este un popor încă barbar, şi vai de acel popor care şi-a pierdut religia suvenirilor. Într-o asemenea stare ne aflăm noi romînii din cîtetrele provinţii ale Daciei. Căci deşi mulţi, atît străini cît şi pămînteni, s-au ocupat cu scrierea istoriei noastre, noi însă putem zice în conştiinţă că pînă acum n-avem de loc istorie. [...] Romînii au trebuinţă astăzi să se întemeieze în patriotism şi în curaj şi să cîştige statornicie în caracter. Aceste rezultate credem că s-ar dobîndi cînd ei ar avea o bună istorie naţională şi cînd aceasta ar fi îndestul răspîndită. Privind la acel şir de veacuri în care părinţii noştri au trăit, şi la chipul cu care ei s-au purtat în viaţa lor soţială, noi am căuta să dobîndim virtuţile lor şi să ne ferim de greşelile în care au picat. [...] Aceasta ne va aduce să credem că o naţie care în mijlocul atîtor nevoi şi-a păstrat naţionalitatea ei în curgere de 18 veacuri nu mai poate peri. Acestă convicţie, apoi, ne va face să avem mai multă încredere în viitor şi să lucrăm cu mai multă inimă la o reformă politică şi soţială, care să ne facă vrednici de ne lua rangul ce ni se cuvine în marea familie a naţiilor europene." [17]

Păstrând aceeaşi idee, Bălcescu nota: „Naţionalitatea este sufletul unui popor doar dacă el este învestit cu dreptul neprescriptibil de-a trăi liber; unitatea naţională este chezăşuirea libertăţii lui, este trupul lui, trebuincios ca sufletul să nu piară şi să amorţească ci, din contră, să poată crească şi a se dezvolta.

Unitatea naţională fu visarea iubită a voievozilor noştri cei viteji, a tuturor bărbaţilor noştri cei mari, care întrupară în sine individualitatea şi cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dânsa ei trăiră, munciră, suferiră şi muriră."[18]

Problema naţională a fost abordată de N. Bălcescu şi în *Question économique des Principautés Danubiennes*, lucrare în care autorul pleda pentru crearea unei naţiuni noi de fraţi, de cetăţeni liberi.[19]

---

[14] *** *Presa literară românească (Articole program de ziare şi reviste) 1789-1948, Studii şi documente*, vol. I, Ediţie în două volume, note, bibliografie, indici de I. Hangiu. Cu o introducere de D. Micu, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1968, p. 201.

[15] Ibidem, p. 5.

[16] Ibidem, p. 14.

[17] N. Bălcescu, *Scrieri alese*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1961, p. 71.

[18] N. Bălcescu, *Mersul revoluţiei în istoria românilor*, în *România viitoare*, Paris, an I (noiembrie 1850), pp. 7-16 apud *Gândirea românească în epoca paşoptistă*, vol. I, antologie, studiu şi bibliografie de P. Cornea, text stabilit, note şi medalioane biografice de M. Zamfir, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, p. 315.

BDD-A22141 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:20 UTC)

În primul număr al *Curierului Românesc* din 8 aprilie 1829 semnat de Ion Heliade-Rădulescu, autorul punea problema lipsei identităţii românilor ca popor: „Dacă din toate neamurile cele ce se străduiesc a se cultivi s-au făcut fundaţii, pentru ce să nu se afle şi naţia românească, care să alcătuiește din 7 milioane de suflete?...cumpăniţi şi cu judecare sănătoasă urmările care izvorăsc din aşa fapte bune şi vă sloboziţi inima a da ajutor pentru folosul naţiei.”[20]

De asemenea, într-o scrisoare pe care I. Heliade-Rădulescu i-a adresat-o lui C. Negruzzi, autorul-expeditor punea accentul pe diferenţele de clasă existente în societatea românească a secolului al XIX-lea[21] şi tot I. Heliade-Rădulescu aprecia, de data aceasta în *Curier de Ambe Sexe*, că scopul scrierilor apărute în publicaţia de la Bucureşti era „ca să ştie românul ce, cine este, ce a fost şi ce ar fi.”[22]

D. Bolintineanu, un fervent susţinător al românilor ca naţiune, nota în *Cartea poporului romîn* că românii sunt o naţiune, iar naţiunea este reprezentată de poporul şi de toate clasele care o compun şi care trăiesc sub aceleaşi legi, cu aceeaşi limbă, cu aceleaşi datine, pe tărâmul ce le este hotărât, destinat. Fiecare naţiune are un caracter al ei, iar cel mai preţios drept al său este dreptul de a se guverna după propria voinţă şi de a respinge, prin putere, orice agresiune nedreaptă venită din afara graniţelor sale.[23]

Tot D. Bolintineanu aprecia, într-una din publicaţiile vremii, *Dîmboviţa*, că naţiunea română atrăgea atenţia popoarelor străine prin calităţile sale: „Sîntem o naţie ce prin virtuţile ei au făcut să se mire Europa.”[24]

Istoria românească şi spiritul identitar au ocupat un loc aparte în scrierile lui Mihail Kogălniceanu (*Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens*), iar în cuvântul introductiv la *Cursul de istoria naţională* autorul punea accentul pe importanţa istoriei în viaţa poporului român, aceasta fiind adevărata „povestire” a întâmplărilor neamului românesc, rezultat al vârstelor şi al experienţei. Deşi autorul recunoaşte că o istorie completă şi sistematică nu există despre români, întrucât nici şirul domnitorilor nu este încă clasificat şi statornicit, totuşi istoria este cea care are nepreţuitul dar de a judeca cu nepărtinire faptele contemporanilor, iar prin intermediul ei fiecare dintre românii de pretutindeni se poate cunoaşte cu adevărat. Fiecare cetăţean are dreptul şi poate şti care sunt şi cum se păzesc drepturile naţionale şi tot istoria naţională arată şi explică întîmplările şi faptele petrecute de-a lungul timpului. Autorul recunoaşte că istoria patriei este necesară pentru ocrotirea drepturilor împotriva naţiunilor străine, dar „neavînd istorie, fieştecare popor duşman ne-ar putea zice cuvintele d-lui Aaron: începutul ce ai este necunoscut, numele ce porţi nu este al tău, nici pământul pe care lăcuieşti.; soarta ta a fost ca să fii tot timpul după cum eşti. [...] Patria noastră, prin o soartă vrednică de toată jalea, a fost menită din cea mai bătrână vechime să fie teatrul năvălirilor şi a războaielor străini.”[25]

---

[19] N. Bălcescu, *Question économique des Principautés Danubiennes*, apud I. Negoiţescu, *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Minerva, Bucureşti, 1991, p. 46.

[20] ****Presa literară românească, Studii şi documente (1789-1901)*, vol. I, ed. cit., p. 17.

[21] Ibidem, p. 41.

[22] Ibidem, p. 57.

[23] D. Bolintineanu, *Opere alese II*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 501.

[24] ****Presa literară românească, Studii şi documente (1789-1901)*, vol. I, ed. cit., p. 175.

[25] M. Kogălniceanu, *Scrieri alese*, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1956, p. 205.

BDD-A22141 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:20 UTC)

Tot M. Kogălniceanu aprecia efortul românilor pentru apărarea şi întărirea naţionalităţii române atât în ţară cât şi peste hotare, notând că românii au dobândit mult pe tărâmul culturii naţionale, însă „n-au ajuns acolo unde trebuie să ţinteze orice naţiune... Noi, românii din regatul românesc, un minut n-am fost, un minut nu sîntem, fără a împărtăşi durerile voastre, fără a simpatiza cu sforţările voastre pentru asigurarea naţionalităţii române, acolo unde Dumnezeu şi divul Traian au împlîntat-o, căci ştim că atunci cînd naţionalitatea română ar fi stinsă peste Carpaţi, nici noi, românii de dincoace de Carpaţi, nu vom avea propria existenţă naţională asigurată."[26]

De asemenea, M. Kogălniceanu mergea pe ideea regăsirii istoriei naţionale în tradiţii şi obiceiuri, afirmând că „istoria noastră este în tradiţiile poporului, în movilile nenumărate ce împestriţează întinsele noastre cîmpii, în mănăstirile ce cuvioşii şi vitejii noştri domni au zidit în aducerea aminte a biruinţelor cîştigate, în hrisoave şi în urice, şi în sfîrşit şi în cronicile Grecenilor, Popeştilor, Urecheştilor, Costineştilor..."[27]

Cu ocazia centenarului publicaţiei *Gazeta Transilvaniei*, într-un articol despre naţionalitate, Voicu Niţescu aprecia că naţionalitatea românească şi libertatea trebuie să meargă împreună, întrucât „naţionalitatea reprezintă libertatea noastră cea din urmă şi limanul mîntuirii noastre viitoare"[28], în timp ce George Bariţiu considera că naţionalitatea şi limba reprezintă averea adevărată şi proprietatea sfîntă a naţiei române, naţie norocoasă întrucât are înaintea ochilor pildele altor naţii care vorbesc limba de origine romană, iar concentrarea mai multor dialecte este bine croită şi începută.

În concluzie, conştientizarea spiritului identitar de către scriitorii români a reprezentat un punct forte pentru întreaga naţiune română; reacţiile maselor populare împotriva dominaţiilor străine dar şi în scopul săvârşirii Unirii din 1859 au fost impulsionate de spiritul patriotic promovat prin intermediul scrierilor. Complexul identitar a existat şi s-a manifestat la scriitorii români prin scris, aceştia asumându-şi toate consecinţele care puteau să decurgă din modalităţile lor de exprimare.

Bibliografie

BĂLCESCU, N., *Scrieri alese*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1961

BOLINTINEANU, D., *Opere alese II*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961

BOLLIAC, Cezar, *Pagini alese*, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1959

ELIADE, Pompiliu, *Influenţa franceză asupra spiritului public în România. Originile*, Editura Univers, Bucureşti, 1982

GOLESCU, Dinicu, *Călătorii (Însemnare a călatoriei mele)*, Editura Tipografiile Române Unite, Bucureşti, 1934

KOGĂLNICEANU, M., *Scrieri alese*, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1956

[26] ***Presa literară românească, Studii şi documente (1789-1901)*, vol. I, ed. cit., p. 70.

[27] Ibidem, p. 93.

[28] Ibidem, p. 73.

BDD-A22141 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:20 UTC)

LOVINESCU, E., *Istoria literaturii române contemporane*, vol. III, Editura Ancora, Bucureşti, 1925

MARINO, Adrian, *Caiete europene*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976

MARINO, Adrian, *Modern, modernism, modernitate. Eseuri*, Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1969

MARTIN, Mircea, *G. Călinescu şi „complexele literaturii române”*, Editura Albatros, Bucureşti, 1981

NEGOIȚESCU, I. *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Minerva, București, 1991

RUSSO, Alecu, *Cugetări*, Editura Minerva, București, 1977

SION, George, *Suvenire contimpurane*, vol II, Editura Minerva, București, 1973

***Din presa literară românească a secolului al XIX-lea*, Prefaţă de Romul Munteanu. Antologie, note şi glosar de Aurel Petrescu. Text stabilit de Geta Rădulescu-Dulgheru şi Aurel Petrescu, Ediţia a II-a, Editura Albatros, Bucureşti, 1970

****Gândirea românească în epoca paşoptistă*, vol. I, antologie, studiu şi bibliografie de P. Cornea, text stabilit, note şi medalioane biografice de M. Zamfir, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969

*** *Presa literară românească (Articole program de ziare şi reviste) 1789-1948, Studii şi documente*, vol. I, Ediţie în două volume, note, bibliografie, indici de I. Hangiu. Cu o introducere de D. Micu, Editura pentru Literatură, București, 1968

BDD-A22141 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:20 UTC)